

Приговор (решение) провозглашается отчетливо и достаточно громко, чтобы присутствующим было хорошо слышно его содержание.

Весь ход процесса должен быть направлен на то, чтобы присутствующие на процессе убедились в справедливости принятого решения, морально осудили преступление и извлекли для себя последний урок на будущее.

Юрко С. С.

Черкаський факультет Національного університету «Одеська національна юридична академія», викладач кафедри загально-правових дисциплін

СУДОВИЙ ПРЕЦЕДЕНТ У ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

За останні роки правовий статус Верховного Суду України зазнав кардинальних змін, що актуалізує дослідження в даній сфері. Стаття 125 Конституції України проголошує Верховний Суд найвищим судовим органом. Його «найвищість» повинна бути підкріплена як судовими так і несудовими повноваженнями. При чому останні, можливо, є навіть більш значимими, адже судові повноваження здійснюють суди всіх рівнів, а от спрямувати судову практику у певне конструктивне русло та забезпечувати її єдність є зазвичай прерогативою лише вищих судових органів. З одного боку, внаслідок реформаційних процесів була суттєво обмежена підсудність Верховного Суду України та повноваження щодо узагальнення судової практики, а з іншого – було надано право створювати своєрідні прецеденти, що є обов'язковими для всіх судів України.

Як відомо, судовий прецедент як джерело права в Україні існував в доволі обмежених формах. Лише рішення Європейського суду з прав людини однозначно мали характер прецедентів. Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» практика Європейського Суду, тобто його прецедентне право, офіційно визнана джерелом права України (ст. 17). Постанови Пленуму Верховного Суду України носили по суті рекомендаційний характер для того щоб встановити єдиний підхід до правозастосування, а суди не мали права керуватися постановами Пленуму для обґрунтування своїх судових рішень, проте у мотивувальній частині своїх вироків, ухвал чи постанов могли, за необхідності, зазначати про врахування ними офіційних роз'яснень Пленуму. Та й саме прецедентне право формується шляхом винесення конкретних рішень по конкретних справах, а не шляхом узагальнення практики окремих категорій справ.

За останні роки, ситуація в плані застосування судового прецеденту кардинально змінилася. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» стаття 13 передбачає обов'язковість урахування (преюдиційність) судових рішень для інших судів, а Розділ XII «Прикінцеві положення»

вніс в процесуальне законодавство суттєві зміни. Постанови Пленуму Верховного Суду щодо неоднакового застосування норм матеріального права судами касаційної інстанції стали обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності те чи інше положення нормативно-правового акта, неоднаково застосоване в процесі розгляду справи у касаційному порядку, а також для всіх судів України. На суди було покладено обов'язок привести свою судову практику у відповідність із рішеннями Верховного Суду. Подібна позиція законодавця свідчить про певні кроки в бік визнання судового прецеденту за рішеннями вищої судової інстанції України. Для країн романо-германської правової сім'ї це є не такою вже й рідкісною практикою на фоні поступового зближення правових систем. Зокрема, правом створювати прецеденти наділений Верховний Суд ФРН. На думку деяких авторів, лише надання права вищим судовим інстанціям створювати судові прецеденти є ефективним інструментом забезпечення однакового застосування норм законодавства судами, роз'яснення ж пленумів є рекомендаційними, а не обов'язковими і тому, на практиці, не завжди ефективними (Пошва Б. М. Судовий прецедент: проблеми запровадження в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/>). Відповідно до чинного законодавства Верховний Суд України позбавлено можливості узагальнювати судову практику й приймати відповідні постанови Пленуму Верховного Суду України. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» натомість надав в п.2 ст. 44-1 судовим палатам вищого судового органу право «аналізувати судову статистику та вивчати судову практику». Узагальнення судової практики наразі є прерогативою вищих спеціалізованих судів. З огляду на це, видається недоцільним надавати такі повноваження ще й вищій судовій установі. Адже тоді незрозуміло, як будуть узгоджуватися між собою такі узагальнення. Судову практику, як вбачається, повинна узагальнювати установа, яка постійно стикається у своїй діяльності з такими справами і ними є вищі спеціалізовані суди. Крім того прецедент, як було визначено вище, є більш дієвим та ефективним інструментом забезпечення єдності судової практики ніж роз'яснення.

В практику роботи Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ, ввійшла можливість видання листів з переліками судових прецедентів Верховного Суду України. Також важливе практичне значення має оприлюднення постанов Верховного Суду на офіційних порталах вищих судових установ країни. Так, останнім часом були сформовані прецеденти, що стосуються права власності, житлового, земельного, трудового права (Лист ВСС від 16.01.2012. «Перелік судових прецедентів з цивільних справ»). Цими прецедентами були фактично сформовані обов'язкові для усіх судів України правові позиції зі спірних питань. Наступним кроком в розвитку та офіційного визнання судового прецеденту, може бути надання судам можливості *керуватися*

рішеннями Верховного суду при здійсненні правосуддя, адже лише тоді їх можна буде назвати з повним правом власне прецедентами. Постанова Пленума Вишого господарського суду України від 23.03.2012 № 6 «Про судові рішення» визначає в п. 8 лише, що «У разі необхідності в мотивувальній частині рішення суд може зазначити про *урахування* ним рішення Верховного Суду України, прийнятого за наслідками розгляду заяви про перегляд судових рішень господарських судів з підстав, передбачених статтею 111-16 ГПК». Тобто, на сьогодні це питання є ще недостатньо визначеним.

Зрозуміло, що у зв'язку зі звуженням підсудності вишого судового органу ці прецеденти не здатні суттєво впливати на судову практику в країні. Прецедент може бути створений лише з приводу неоднакового застосування норм матеріального права судами касаційної інстанції. Якщо справа не доходить до вищих спеціалізованих судів, то вона автоматично залишається поза увагою Верховного суду України. Залишатиметься вона поза увагою і в разі неоднакового застосування норм процесуального права. Тому наступними кроками щодо реанімації та удосконалення вищої судової установи і, відповідно, розширення впливу судових прецедентів може бути розширення підсудності Верховного Суду.

Нестерчук Л. П.

*Національний університет «Одесская юридическая академия», ассистент
кафедры организации судебных и правоохранительных органов*

СООТНОШЕНИЕ ПОНЯТИЙ «КОНСТИТУЦИОННАЯ ЮСТИЦИЯ» И «КОНСТИТУЦИОННАЯ ЮРИСДИКЦИЯ»

Юридическим фундаментом для построения правового государства Украине является Конституция как Основной Закон. В научной литературе неоднократно исследовались вопросы конституционной юрисдикции в Украине такими авторами, как Евграфовым П. Б., Козюброй М. И., Мартыненко П. Ф., Марцелякой О. В., Мироненко О. М., Муравьевым Г. О., Погорелко В. Ф., Савенко М. Д., Селивановым А. О., Скоморохой В. С., Тимченко І. А., Тихим В. П., Тодикой Ю. М., Шаповалом В. М., Шемшученко Ю. С., Юзьковым Л. П.

В юридической литературе, которая носит характер специальной, термину «юрисдикция» соответствует несколько значений. Следует отметить, что юрисдикционная деятельность не ограничивается лишь функцией осуществления правосудия, в соответствии с Конституцией Украины юрисдикция судов распространяется на все правоотношения, которые возникают в государстве (ч. 2 в. 124) и законодательством Украины закреплены определенные юрисдикционные полномочия и по другим субъектам. Понятие «юрисдикция» следует отмежевывать от понятий «подведомственность» и «подчиненность». Если юрисдикция является видом